Gebei Sándor

A II. Rákóczi Ferenc vezette konföderáció törvényhozó intézménye, a „conventus generalis”

Absztrakt: The legislative body of the confederation led by Francis II Rákóczi, the 'conventus generalis' After the armed uprising led by Ferenc II Rákóczi spread throughout the entire country, the Habsburg rulers wanted to settle the conflict between the rulers and society through negotiations. There were insurmountable (conceptual) differences between the royal offers (general amnesty, resolving problems in Parliament) and the demands of the rebels. Meanwhile, the armed struggle escalated. In order to legitimize their fight for the recovery of their feudal (noble) rights, Rákóczi and his followers formed a confederation (a temporary social alliance) modeled after Poland. They chose Rákóczi as their leader with the title of 'dux' (commander, leader), which gave him unlimited power not only in 'military matters' but also in economic, church, and other social issues. The institutional system of the confederation was established, the conventus generalis (=general, national assembly) as the legislative body. This was not a parliament, not a diet! Those were only be convened by the king, and in exceptional cases by the palatine. The conventions convened by Rákóczi in Szécsény (1705), Ónod (1707), Sárospatak (1708), and Szatmár (?-1711) were the temporary institutions of the Rákóczi state's temporary administration. Its "laws" existed temporarily, only during the War of Independence.

Keywords: the struggle for the restoration of the confiscated noble rights (e.g. election of the king, jus resistendi), the legitimization of armed resistance, the birth of the confederation and its legislative body the conventus generalis, the temporary nature of the confederation.

Az új típusú államszervezés irányát Bercsényi Miklós főgenerális a szécsényi tanácskozáson elmondott beszéde határozta meg. A szécsényi gyűlés összehívásának közvetlen előzménye Habsburg Lipót német-római császár, magyar és cseh király, osztrák főherceg stb. 1705. május 5-i halála volt, akit a trónon az 1687. évi pozsonyi országgyűlés jóváhagyásával megkoronázott (akkor 9 éves fia) I. József követett. Az uralkodóváltás reményt keltett ahhoz, hogy a magyar elégedetlenek fegyveres mozgalmát le lehet csendesíteni, mégpedig tárgyalásos úton. Fel lehet eleveníteni még az apa által kezdeményezett 1704.

https://doi.org/10.17048/EKKETDIKonf.24.1.2026.195

évi tárgyalásokat, amelyek Gyöngyösön, Rákóczi részföldesúri városában zajlottak 1704 márciusában, majd augusztusában. A bécsi udvar hitt abban, hogy megegyezésre lehet bírni a fellázadt magyar (benne az erdélyi is) társadalmat, hiszen a Rákóczi-sereg 1704 karácsonyán elszenvedett nagyszombati veresége és az 1705. augusztus 11-i pudmerici fiaskója kecsegtető tárgyalási pozícióba hozta a józsefi elképzeléseket.

Ezzel ellentétben a „megrontott szabadságáért" fegyverre kelt ország nemhogy belenyugodott volna az általános amnesztia, illetve a panaszok majdani országgyűlésen való kivizsgálásának ígéretébe, Rákosra (1505) emlékeztető országos gyűlésen kívánt határozni a jövőjéről. Miután a Rákosra tervezett gyülekezés meghiúsult, az új színhelyül a Nógrád megyei Szécsényt választották.

Az országgyűlések meghirdetésének formai elemeit követve a Szécsénybe szóló meghívókat szétküldték a vármegyékbe, szabad királyi városokba, de a bécsi udvarba is. Az uralkodó képviselői meg is jelentek Szécsényben, és a gyöngyösi ajánlatokat ismételték el a megbocsátani kész I. József nevében. A Szécsényben 1705. szeptember 12 – október 3. között tartott gyűlés első közjogi problémája „A gyűlés minek neveztessék" volt. A jelen lévő Csécsi János sárospataki professzor naplójába ezeket a szavakat jegyezte fel: *„Diaetának nem neveztethetik, mondának némelyek, mert a diaeta az ország minden vármegyéjinek együttlétét jelenti, itt pedig nincsenek azon megyék, melyek Ausztriától még el nem szakadhatának.* […] *A praelatusok és mágnások tehát ezt csakugyan nem diaetának mondaták, hanem csak conventus generalis confoederatorum Hungarorum. Ehhez képest a fejedelem nevezete is nem más leve, mint Dux Confoederatorum Hungarorum."*[1]

Csécsi professzor államjogi problémát érintő szavait Rákóczi emlékirata bővebben adja vissza: „A gyűlés minek neveztessék" kérdését Bercsényi beszéde döntötte el – mondja Rákóczi.

„A gyűlés kétségkívül az egész ország tekintélyét élvezi, de minthogy az ország legelső rangjai és méltóságai nincsenek jelen, helyettesíteni kell őket, ha diétát akarunk tartani, ez pedig teljesen elidegenítené e távollevőket, akik közül pedig sokat akarata ellenére tartanak vissza Bécsben. És minthogy a császár ajánlatokat tett és kijelenti, hogy orvosolni akarja a nemzet panaszait, *nem lenne helyénvaló királyt választani, így hát nem lehet jobbat cselekedni, mint a lengyelek hasonló esetekben kialakult szokásainak példáját követni* (kiemelés tőlünk – G. S.), mivel ez a nemzet szabad és féltékenyen őrzi szabadságát. Náluk semmi sem gyakoribb, mint hogy kölcsönös esküvel szövetkeznek, vezért választanak, és annak vezetése alatt állítják helyre megsértett szabadságukat. Ő [Bercsényi] tehát azt hiszi, hogy *a szövetkezett rendek cím nagyon jól megfelelhet a mi szándékunknak* (kiemelés tőlünk – G. S.), de a marsall cím, amelyet a lengyelek általában vezérüknek adnak, nem felel meg sem születésemnek, sem erdélyi fejedelemségemnek" – érvelt Bercsényi.[2]

A szövegben kiemelt kulcsmozzanatok viszont magyarázatra szorulnak, mert csak azok ismeretében válnak egyértelművé Rákóczi államszervező tevékenységének

[1] ACSz: 148.

[2] Rákóczi, 1979. 309.

mozgatórugói, ám buktatói-nehézségei is. Az igazi problémát az jelentette számukra – amint azt hangsúlyozni kívánjuk –, hogy a Habsburg–magyar király törvénytelen intézkedéseit hogyan kell, szabad, lehet hatálytalanítani annak érdekében, hogy a jogszerűség és a törvényesség helyreálljon az országban.

Nem diaeta, „hanem csak conventus generalis confoederatorum Hungarorum" volt a szécsényi összejövetel, szól az egybehangzó minősítés. A szécsényi, ónodi közkonventen elfogadott hivatalos dokumentumok sem fogalmaztak másképpen. Dátumozásuk is ezt a terminus technicust hordozza: Actum in Generali-Conventu Confoederatorum Hungarorum ad Szécsen Celebrato, die 19. Sept. Anno 1705.; Datum in praedicto Campo ad Onod sito, die 22 Mensis Junii, ultima videlicet antefati Generalis Conventus Nostri, Anno suprascripto, 1707.[3] Ennek ellenére a régi, de az újabb szakirodalmunkban is az országgyűlés megnevezés dominál. Ideje lenne, hogy a jogtörténészek revideálják ezt a pontatlan fogalomhasználatot, és ne szaktekintélyi alapon ismételjék a korrekcióra szoruló elnevezést.[4] Átnézve a Rákóczi-szabadságharchoz időben közel eső országgyűlések megnevezéseit, azt találtuk, hogy a conventus, diaeta, congregatio szavak egyaránt előfordulnak az országgyűlés szinonimájaként, ám valamennyi esetben ott találjuk a „*regni nostri Hungariae*" hozzákapcsolást is. A c*onventus generalis* form**át** az 1659. és az 1662. évi országgyűléseknél,[5] a *generalis diaet***á**t az 1681. és az 1723. évi,[6] a *generalis congregatio seu diaeta* megnevezést az 1715. és az 1729.[7] évi országgyűlések esetében alkalmazták, de ismételten hangsúlyozzuk, a „*regni nostri Hungariae*" kitétellel.

De milyen oka van a minőségi különbségtételnek? A Csécsi-féle indoklás csak az ország valamennyi vármegyéjének hiányzására korlátozódik. Adott szituációban az Erdély és Horvátország nélküli Magyarország 47 vármegyét foglalt magába, Szécsényben 25 vármegye képviselője jelent meg, a szabad királyi és bányavárosok küldöttjein kívül. (Erdélynek és Horvátországnak különálló országgyűlése volt!) Egyéb feltételeket nem említett Csécsy, pedig a diaeta törvényességéhez pl. a király vagy a nádor személye, szerepe megkerülhetetlen!

Igaz, hogy elhangzott olyan vélemény is Szécsényben, hogy Bethlen Gábor idején a besztercebányai országgyűlésen sem jelentek meg hiánytalanul a vármegyék, s mégis országgyűlést tartottak 1620-ban. Ez a felvetés viszont azért nem állja ki a jogszerűség próbáját, mert azt a király, II. Habsburg Ferdinánd hívta egybe 1619-ben, majd ő is oszlatta fel. A „dolgavégezetlen" diaeta a királyi berekesztésnek nem engedelmeskedett,

[3] Thaly 1866: 434; https://mnl.gov.hu/mnl/ol/hirek/az_onodi_orszaggyules – utolsó letöltés: 2026. 01. 20.

[4] Áldásy 1895: 546–563, 619–647, 710–745, 845–855. és 922–949; Márki 1907: kiemelten az első kötet V. alfejezete – A szövetkezett rendek vezérlő fejedelemsége (1705.) https://vmek.oszk.hu/05800/05832/html/1kotet/05.htm#d1e8808 – utolsó letöltés: 2026. 01. 20.; Szekfű 1935: 300, 305; Polner 1934: 363–287., 363–387; Bánkúti 1991: 14–15; R. Várkonyi 1995: 7–58; Mezey 2006: 91–109; Pálffy 2007: 484; Bérenger – Kecskeméti 2008: 121–126, 130–135, 138; Mezey 2009: 92–99; Mezey – Gosztonyi 2020: 108–116, kiemelten Mezey Barna: Habsburg-ellenes mozgalmak állammodell-kísérletei c. alfejezet.

[5] CJH 1657–1740. évi törvényczikkek. Decretum anni 1659. 128; Ua. Decretum anni 1662. 220.

[6] CJH 1657–1740. évi törvényczikkek. Decretum anni 1681. 260; Ua. Decretum anni 1723. 556.

[7] CJH 1657–1740. évi törvényczikkek. Decretum anni 1715. 422; Ua. Decretum anni 1729. 662.

hanem Forgách Zsigmond nádor vezetésével – nyilván Bethlen szavára, akinek birtokában volt az ország fővárosa, Pozsony (1619. okt. 14.), kezében a korona a koronázási jelvényekkel – folytatta munkáját: döntenie kellett a legfontosabb aktuális ügyben, arról tudniillik, hogy a protestánsok cseh-morva-sziléziai, lauzsicei, alsó- és felső-ausztriai rendjeinek konföderációjával együttműködik-e II. Ferdinánddal szemben, akit a cseh rendek a cseh királyságától megfosztottak, és helyette V. Pfalzi Frigyes rajnai választófejedelmet emelték trónra 1619. nov. 4-én. Magyarországon pedig a magyar rendek királlyá választották a II. Ferdinánd által erdélyi fejedelemnek elismert Bethlent.[8] A bethleni időszak történéseit nem ismételhette a szécsényi konvent a király vagy nádor hiányában. Közbevetőleg jegyezzük meg: amennyiben a király kiskorú, a nádor gyámja is a királynak, a király távollétében országgyűlést hirdethet. Hogyan nézett ki a közjogi helyzet 1705-ben?

I. József és a nádor, Esterházy Pál a leghatározottabban elítélte Rákóczi királyellenes felkelését, a törvényes uralkodó elleni fegyverfogást. Rákóczi különösen méltánytalannak vélte a nádor magatartását, mert nádorként pl. nem tiltakozott Caraffa tábornok eperjesi vértörvényszékének működtetése ellen, nem emelte fel szavát pl. a törvénytelenül megkövetelt, töröktől megszabadult birtok visszaváltásáért fizetendő ún. fegyverváltság fizetése ellen.

Rákócziék egyértelműen azon az álláspontón voltak, hogy a Magyar Királyság alkotmányának értelmében nincs királya az országnak. Az Európához intézett felhívásukban, az 1704 januárjában előbb latinul írt, *Recrudescunt diutina inclytae gentis Hungariae vulnera*... kezdetű, aztán februárban magyarul, németül, franciául és hollandul is közzétett kiáltványukban tudatták a világgal a háború okait és céljait, indokolták Habsburg I. József magyar királyként való megtagadását.

I. József császár illegitim uralkodó Magyarországon több okból is – állították Rákócziék. Először is azért, mert az 1687-es pozsonyi diaeta nem reprezentálta az egész országot, oda csak a töröktől felszabadított vármegyék, városok stb. képviselői tudtak eljutni. A felsőtáblán az esztergomi érsekkel az élen mindössze 22 főpap, 10 zászlósúr, 16 főispán, 9 gróf, 11 báró jelent meg, az alsótáblát 32 megye, 32 királyi és bányaváros, 8 káptalan, 23 távol lévő főnemes követei alkották.[9] Másodszor pedig azért, mert az oszmánellenes háború kellős közepén összeült országgyűlés nem volt abban a helyzetben, hogy zavartalanul elláthassa a törvényhozó funkcióját. Tehát nem is születhettek más végzések ott Pozsonyban, mint csak oktrojált törvények.

1687-ben I. Lipót német-római császár, magyar és cseh király a háborús sikereket (1683 – Bécs felszabadítása, 1686 – Buda visszafoglalása, 1687 – nagyharsányi győzelem)

[8] MTT 1857: 213–215. A konföderáltak segélykérő levele Bethlen Gáborhoz 1620. május 4. Prágából – Status Regni Bohemiae et eidem incorparatarum Provinciarum Marchionatus Moraviae Silezia et Utriusque Lusatiae [mindkét Luzsica = Alsó- és Felső-Lausitz] nec non confoederatorum Inferioris et Superioris Austriae Archiducatuum [Alsó- és Felső-Ausztria] legati; MTT 1857: 215–217. „A Beszterce-bányai egyezkedés Bethlen Gábor és a magyarországi RR. közt. Kelt Beszterce-Bányán 1620. Julius 14-dikén."

[9] Fraknói 1922: 13.

és Caraffa tábornok eperjesi vérengzését (1687 márciusa és szeptembere között 24 polgárt küldetett vérpadra) arra használta fel, hogy a megfélemlített Magyarország jövőbeni, a győztes háború utáni helyzetét saját érdekei szerint rendezze. A befejezetlen háború miatt a magyar rendek és karok kénytelenek voltak a bécsi diktátumoknak alávetni magukat, és „hódoló lélekkel" beleegyeztek I. Lipót király kívánalmaiba. Szó nélkül tudomásul vették, hogy az ország 76 pontos panaszának kivizsgálása még napirendbe sem került.[10] Ellenben ez a diaeta hitelesítette Lipót király idősebb fiának magyar királlyá koronázását (*1687/1. tc. „Fenséges József, fejedelem, ausztriai főherczeg urat, Magyarország királyává avatják, kiáltják és koronázzák.*")[11], Lipót király fiági örököseinek az elsőszülöttjeit örökös magyar királyoknak való nyilvánítását (*1687/2. tc. „A Mostani császár és királyi szent felség fenséges finemü örököseinek elsőszülötteit Magyarország s az ahhoz csatolt részek természetes és örökös királyainak nyilvánítják.*")[12], vagyis az aulikus főrendek hatására az országgyűlés az egész nemesség nevében lemondott a királyválasztás jogáról. Ha a jus libera electionis feladása még nem lett volna elég, a pozsonyi diaeta rábólintott arra is, hogy módosítsák a nemességet 1222 óta megillető jus resistendit (az ellenállás jogát). Jeruzsálemi II. Endre király 1222. évi 31. tc.-e úgy módosult, hogy a cikkelyből a nemesség „ellenmondás s ellenállás szabadságát" eltávolították, hogy a magyar király jogi akadály nélkül megsérthesse esküjében tett fogadalmát, vagyis az oszmán hódoltság felszámolását Magyarországon (*1687/4. tc. „… a Karok és rendek […] Hódoló lélekkel beleegyeztek, hogy az ellenmondás s ellenállás szabadságáról beigtatott emez előbb mondott záradékot, második Endre király Fentebb említett Dekrétuma előbb idézett 31-ik czikkelyének tartalmából s értelméből, következőleg az előbb leírt módon letett koronázási esküből az, e jelen törvényes rendelettel kizárják s eltávolítsák.*").[13]

Ezek a magyarországi közjogot alapjaiban romboló végzések a királyi hatalom diadalát eredményezték az 1604 óta folyton lázadozó magyarok felett. A bécsi erődemonstráció érvényesült a háború kellős közepén!

A totális „behódolás" félreérthetetlen jele volt Lipót király 9 éves fiának, a kiskorú I. Józsefnek a megkoronázása is. A kiskorúság akadályozó tényezőt a katolikus egyház segítségével úgy oldották meg, hogy maga a prímásérsek bérmálta meg Józsefet, azaz egyházi értelemben nagykorúsította. Még egy formai elem azért még hiányzott a koronázási ceremóniához. Konkrétan az arra érdemes férfiak lovaggá ütése. Ezt az ünnepélyes aktust viszont csak a lovagkirály végezhette el. Ezt a hiányzó láncszemet maga az apa, Lipót császár-király leleményesen úgy hárította el, hogy a díszmagyarba öltöztetett fiát ott helyben lovaggá avatta.[14] Miután a Habsburg-dinasztia örökös magyar királysága biztosított lett, a magyar nemesség királyválasztási joga az enyészeté lett, a királyi önkénnyel szembeni tiltakozás hűtlenséggé, esküszegéssé minősült, be lehetett

[10] Fraknói 1922: 34.
[11] CJH 1900: 331–333.
[12] CJH 1900: 335; Fraknói 1922: 19.
[13] CJH 1900: 337.
[14] Szalay 1857: 381–387; Fraknói 1922: 38–39; Lásd még Gyulai 2015: 18–46. https://tma–miskolc.hermuz.hu/2–2015–2/– utolsó letöltés: 2026. 02. 03.

rekeszteni a pozsonyi diaetát és azonnal szentesíteni az addig előkészített törvényeket (1688. jan. 25.).

Rákócziék helyzetértékelését összegezve tehát: Habsburg I. Lipót császár-király sorozatos törvénysértései váltották ki a szabadságában megbántódott ország tiltakozását. Következésképpen a király és országa közötti konfliktus rendezésének elengedhetetlen feltétele az 1687 előtti alkotmányos keretek visszaállítása. Lipót császár-király idősebb fiának magyar királlyá kreálása törvénytelen és elfogadhatatlan, azaz legitim király híján a kibékülés, a kiegyezés nem születhet meg. Habsburg József császárságát, osztrák főhercegségét senki el nem vitathatja, Habsburg Józseffel a hivatalos kapcsolattartás mint német-római császárral nem kifogásolható, a császárnak viszont a magyar ügyekben kompetenciája nincs. A magyar karokat és rendeket megillető évszázados jogról, a szabad királyválasztás jogáról, a tiltakozás, ellenállás jogáról az 1687. évi pozsonyi gyűlés résztvevői a kényszer hatására mondtak le. Az ország jogfosztása csak ezen végzések hatálytalanításával korrigálható. Így pl. királyválasztás nélkül nincs törvényes uralkodója Magyarországnak! Az ország egyéb sérelmei – az 1687-es diaetára hozott 76 pontos vagy a közszájon forgó 100 pontos panaszlista – jelentéktelennek minősíthetőek a fenti kardinális jogok elvesztéséhez képest.

Ezen a király nélküli alkotmányos válságon csak a lengyel példa másolásával lehet túljutni, Rákóczi szavaival: *„nem lehet jobbat cselekedni, mint a lengyelek hasonló esetekben kialakult szokásainak példáját követni”*. De miben is állt a lengyel példa lényege?

Rákóczi és Bercsényi főleg a brezani (ma: ukrajnai berezsani) tartózkodásuk idején (1702–1703) megismerték és a gyakorlatban is megtapasztalták a „lengyel példát”, a konföderáció életre hívásának folyamatát, a konföderáció működésének tartalmát. A konföderáció nem más, mint egy ideiglenes társadalmi szövetkezés meghatározott célok kivívása érdekében (pl. a királyi önkény elleni tiltakozás, alkotmányellenes végzések elleni fellépés). A konföderáció tagjának az a személy vagy képviselők által alkotott csoport számított, aki, amely esküvel kötelezte magát a konföderáció célkitűzéseinek megvalósítására akár fegyverrel is. Mindenben akár az életének feláldozásával is engedelmességet fogadott a konföderáció élére megválasztott vezér(lő)nek. A konföderáció és intézményei addig éltek, a konföderátusok esküje addig volt érvényes, amíg a „külső, belső béke” helyre nem áll. Mivel a konföderáció és annak intézményei (pl. a conventus generalis) egy rendkívüli helyzetről, az ország alkotmányos rendjének felborulásáról tanúskodnak, azok de jure átmeneti jellegűnek minősültek. Ezért minden döntés, végzés, ami a konföderáció fennállása idején született, ideiglenes hatállyal volt érvényes, még akkor is, ha a conventus generalis diaeta funkciót sajátított ki a maga számára.

Lengyel, litván területeken már 1700 óta kegyetlen háború dúlt. A lengyel király, II. (Erős) Ágost által provokált Svédország katonakirálya, XII. Károly rövid időn belül katasztrofális vereséget mért az elbizakodott ellenfelére. 1702. május 24-én Varsó, 1702. július 29-én már a lengyel koronázóváros, Krakkó is kapitulált a lekicsinyelt, 16 éves svéd király előtt. Már ekkor, 1702-ben két egymással viaskodó táborra (békepártra, illetve háborús pártra) szakadt az ország, konföderációkba tömörült a két oldal. Egész országra kiterjedő szerveződésük 1704-re fejeződött be. A varsói és a sandomierzi konföderáció

a „háború és béke" problémáját homlokegyenest másképpen akarta megoldani. Amíg az előbbi a békekötés útjában álló II. Erős Ágost király trónfosztásával és az új királyválasztás programjával toborozta híveit, addig az utóbbi *„cum Deo pro Patria et Rege"* (Istennel a Hazáért és a Királyért) jelszavával mozgósította a protestáns svédek ellen harcolni kész erőket.

Ebben az országban, ahol a *lex regnat, non rex* (ahol a törvény és nem a király uralkodik), a békéért még a királyt is fel szabad áldozni – hangoztatták a varsói konföderáltak. II. Ágost valójában alkotmánysértést követett el, mert a Rzeczpospolita (az ország = országgyűlés) tudta és beleegyezése nélkül indította meg a háborút, következésképpen a királynak viselnie kell a felelősséget a katonai vereségekért, a lengyel–litván nemzetet ért erkölcsi megaláztatásokért. Az „alkotmányvédő, de királyellenes" konföderációval ellentétben a „királypárti, de alkotmánysértő" szövetség a honvédelmet, a svéd invázió kivédését állította programja centrumába a király legitimitását nem kérdőjelezve meg.[15]

Magyarországon egyetlen konföderáció alakult az alkotmányos jogok visszaszerzésének céljával, benne a társadalmi igazságtalanságok eltörlésének igényével. Az interregnum kimondására 1705-ben nem került sor, habár azt Bercsényi erősen szorgalmazta Rákóczinál szintén a lengyel mintával példálózva. Mivel a Lengyel–Litván Nemesi Köztársaság (a Rzeczpospolita) alkotmánya nem ismerte el a királyok örökítési jogát, a lengyel korona elnyerése csakis királyválasztással történhetett. Ám a király nélküli időszakban, az interregnum idején az interrex (a mindenkori érsekprímás) kormányozta az országot. A magyar közjogban ilyen intézmény nem lévén a szécsényi konföderáció saját magát ruházta fel a legitimitas–illegitimitas állapotában lévő ország sorsának, a király–nem-király legitimitásának eldöntésére. Gyakorlatilag a teljhatalommal felruházott konföderáció vezérének, vezérlőjének (dux) a kezébe adták a végső szó kimondását, akit egy évvel korábban erdélyi fejedelemnek (princeps) is megválasztottak. Rákóczi hivatalos titulusa így „a magyar konföderáltak vezére" (dux) és „Erdély választott fejedelme" (princeps) lett. Rákóczi mint dux – princeps (vezérlő fejedelem) politikai állásfoglalása határozta meg a bécsi udvarral szembeni magatartást. Ezt a szécsényi konföderációs alapdokumentumban íly módon rögzítették: *„INSTRUMENTUM CONFOEDERATIONIS inclytorum Regni Hungariae Statuum et Ordinum pro LIBERTATE Confoederatorum*) *….szűkségesnek ítéltük, hogy mindeneknek előtte egy olly Fejet válaszszunk magúnknak, az ki Velűnk edgyűtt hittel Confoederalván ezen Hazánk Űgyét, valamig Isten által regi Szabadsaginak helyre hozásával s meg nyerésével kivánt czéllyát el nem éri, nem csak az Hadi dolgokban, hanem a' Tőrvényes Egyházi, Politiai, es Oeconomiai allapotokban is igazgassa, kormányozza, és velűnk egyetemben óltalmazza. […] Confoederationknak hogy annyival jobb Fundamentuma, nagyobb ereje, és allandosága legyen, azt kővetkezendő Eskűvés modgyával ratificáltuk es stabilialtuk;*

[15] A lengyel konföderációk működéséről a részletek Gebei 2006: 42–66; lásd még a korrekciót és pontosításokat igénylő szakirodalmat. Hopp 1976: 19–24; Staszewski 1980: 229–245; R. Várkonyi 1995: 7–58; Mezey 2006: 91–109. és a 4. lábjegyzetben szereplő szakirodalmak.

…”[16] A „Generalis Conventen” való megjelenést csak később, az ónodi konvent XXII. articulusával konkretizálták: *„[…] köz akarattal el-végeztük, hogy minden Praelatusok, úgy Világi Uri Rendek, ’s Nemesek, arról való Hazánk törvényei szerént, ’s azokban fel-tett büntetés alatt efféle Generalis Conventusokra, ’s Gyülekezetekre personaliter, személyek szerént tartoznak compareálni, ha tsak némellyek közzülök törvényes helyes mentséggel meg-nem akadályoztatnak, és a’ köz jót egyező értelemmel, és segitséggel tractállyák, és concludállyák. És kiváltképen a’ vármegyék zászlójokkal, s petséttyekkel úgy legyenek jelen, hogy a’ kik a’ köz Gyülekezetre jönek, azok tartassanak vármegye universitassának az otthon hagyattak pedig tsak magános particularis személyeknek.”*

A konföderációnak mint ideiglenes intézménynek a vezetőjét = „államfőjét”, Rákóczit – „valamig Isten által regi Szabadsaginak helyre hozásával s meg nyerésével kivánt czéllyát el nem éri” – korlátlan hatalommal ruházták fel nemcsak a „hadi dolgokban”, hanem a gazdasági, egyházi és minden társadalmi kérdésben. Országirányító munkáját a Szécsényben kinevezett 24 tagú szenátus és a 15 tagú gazdasági tanács[17] segítette. Ezek a testületek egyidejűleg tanácsadó és végrehajtó funkcióval is rendelkeztek. A végrehajtás és igazságszolgáltatás hatalmi ágak működésére, működésük problémáira, kényszerintézkedéseik bemutatására témakijelölésünk okán nem térünk ki, mint ahogyan Rákóczi erdélyi fejedelemsége jogszerűségének boncolgatására sem.[18]

Ellenben a rozsnyói szenátusi ülésen (1707. jan. 15. – febr. 3. (?) történt eseményeket nem hagyhatjuk szó nélkül.[19] Miután a nagyszombati „békéltető tárgyalások” zátonyra futottak (1705. okt. 27. – 1706. júl. 22.) a kardinális problémák kibékíthetetlensége miatt (az 1687/I., II., IV. tc.-ek hatálytalanítása, Rákóczi erdélyi fejedelemségének elismerése, a külföldi hatalmak garanciája a hadakozást lezáró megegyezés fölött), Rákóczi a szenátorok véleményét kérte ki. *„az Ausztriai Dominium abrenunciatiója, detronisatio és interregnumnak pronunciációja, ezt tanácsos e elkövetni, vagy sem?”* kérdésére a 24 szenátorból jelen lévő 13 tanácsosával egyetemben a detronizáció kinyilvánítása és a háború folytatása mellett döntött. Egyetértettek abban, hogy az ország saját erőből a konföderáció célkitűzéseit megvalósítani képtelen, ezért külföldi szövetségest kell megnyerni

[16] MNL OL G 27. a szécsényi conventus generalis végzései (19 articulusa) 22–33; Thaly 1870: 337–338; Bánkúti 2003: 178, 188; R. Várkonyi 2006: 22–26. A köztörténelemben, de a szakirodalomban is a „vezérlő fejedelem” meghatározás dominál mind a mai napig, holott a pontos titulus „vezér(lő) és fejedelem”. Igaz, hogy a korabeli dokumentumokban sincs következetes címhasználat, de a „tájékozottabbak” a precíz, pontos megszólítást használták. Csak két példa a számtalan közül: „Az Méltóságos Magyar Országi Vezérlő és Erdély Országi választot Fejedelem Rákóczy Ferenc Kegyelmes Uramhoz Önagyságához alázatos instantiám.” 1706. november 13. – Bánkúti 2003: 178; „Méltóságos Magyar Országi Vezérlő s Erdélyi választot Fejedelem” határozata Borsod vármegye követeinek a beadványára. Rozsnyó, 1706. december 3. – Uo. 188.

[17] Áttekintésre lásd: Bánkúti 1991: 14–19, 28–29., benne lévő alfejezetek: A Consilium Oeconomicum (1705–1711); Rákóczi birtokainak irányító apparátusa (Consilium Oeconomicum Aulicum); Heckenast 1996: 61–68.

[18] Trócsányi 1980: 113–122; Gebei 2021: 83–95.

[19] MTA K Ms 4970 Rákóczi-levéltár capsa 20. fasc. 3. f. III–VIII. – az 1706. január 22-i rozsnyói szenátusi ülés jegyzőkönyve.

ügyüknek. Hogy a francia támogatás ne csak a segélypénzek folyósításában merüljön ki,[20] a Habsburg-dinasztiától függetleníteni kell az országot, a Habsburg-dinasztiát magyarországi trónjától meg kell fosztani, új királyt kell meghívni és megválasztani a magyar trónra. A detronizáció elhárítja a külső országok királyainak aggodalmát, hiszen a külső segítség már nem beavatkozás a király és alattvalói konfliktusának megoldásáért. A végleges döntés meghozatalát a szövetkezett rendek konventjére testálták. Ilyen politikai előzmények után gyülekezett össze az „Ónod melletti mezőn" a generalis convent, a konföderáltak általános gyűlése, amely 1707. jún. 22-i ülésén az országot szabaddá nyilvánította József császár uralmától, függetlenítette magát a Habsburgoktól.[21] Közhírré téve Európában az ónodi abrenuntiatio és a magyarországi interregnum (*Universis Orbis Christiani Principibus, Regibus et Respublicis, nec-non Aliis quibusvis Statibus et Ordinibus praesentium notitiam habituris*).[22]

A dinasztiától való függetlenedés viszont egyáltalán nem a Magyar Királyság szuverenitására vonatkozott, mint ahogyan azt a modern szakirodalomban is olvashatjuk.[23] A szabadságharc nem a királyság függetlenségének a kivívásáért folyt, hanem az elvesztett alkotmányos jogok visszaszerzésért! Rákócziék nem a nemzeti királyság megteremtésében gondolkodtak, hanem a választásos monarchia visszaállításában, ebben is a lengyel példához igazodva. A magyar trónra több várományost is elképzeltek. Pl. Miksa Emánuel bajor választófejedelmet, a porosz trónörököst, ötlet szintjén még Péter cár fiát is. Ismételve: a Habsburgoktól való megszabadulás nem érintette az állam szuverenitását. A Magyar Királyság a szabadságharc előtt, alatt, után is elismert európai államként létezett. Az Erdélyi Fejedelemséget viszont Rákóczi szuverén országként szerette volna elismertetni a Habsburgokkal ellenséges viszonyban lévő európai országokkal. Saját magát ennek az újonnan megalakítandó önálló állam vezetőjének tekintette az erdélyi alkotmány (1704-ben megválasztották fejedelemnek, 1707-ben hatalomba iktatták) és a családi örökség, hagyomány alapján. Annak ellenére, hogy az orosz cár kivételével egyetlen európai ország sem ismerte el őt Erdély szuverén uralkodójának, élete végéig ragaszkodott téveszméjéhez: a Magyar Királyságból való kiválás realizálhatóságához.

[20] Köpeczi 2002: 50. – a francia pénzügyi segély 1703. nov. 15. –1705. máj. 15. között havi 30 ezer livre, 1705 máj. – 1710-ig havi 50 ezer livre. 50 ezer livre-ből 4000 katonát lehetett zsoldban tartani. (1 livre [francia font] = 20 ezüst sou [sol, solidus] = 240 denar; 1 sou = 12 denar; 1 ecu = 120 denar); R. Várkonyi 2015: 224–225.

[21] MNL OL G 35. VII.2. 81/5. 1707. jún. 22. 7–15. – Articuli inclytorum Statuum, et Ordinum Regni Hungariae, pro Libertate Patriae Confoederatorum, in Generali eorum Conventu, pro Decima sexta Mensis Maji, Anni Millesimi Septingentesimi septimi extenso, ac in Campo ad Onod celebrato, conclusi et concinnati. (az ónodi conventus generalis articulusai); Art. II. Abrenunciatio Regiminis Josephi, Declaratio Inter–regni, et omnis Juris Domus Austriacae, qualitercunque praetensi Abrogatio – „… Josephus non nisi Tyrannismi jure merito, non vero Regii Gubernii, non electus, sed violenter a Patre obtrusus sibi vendicare potest. Quapropter praesentis Articuli nostri communi et unanimi consensus vigore conditi, nosmet ab omni praefati Imperatoris Josephi Primi et per ipsum totius Domus Austriacae praetensiva Regia obedientia, et reverentia…" Lásd még: RT 1: 354.

[22] OSZK Régi Magyar Könyvtár II. 2317/b ezt pontosítani kell

[23] Pálffy 2015: 51–65; Pálffy 2021: 14–29.

A trónfosztás deklarálásával beköszöntött interregnum automatikusan a háború folytatását jelentette. A gazdasági bázist erősen szűkítő többéves hadakozás ellenére újabb anyagi forrásokat kellett mobilizálni a hadsereg számára. Itt az ónodi konventen kiderült, hogy a hadsereg évi fizetségére 2.691.640 rajnai (rhénes) forint szükséges, ezért a konvent 2 millió forintnyi hadisegély, subsidium behajtását rendelte el. A hadisegély szétosztása (repartitio) 26 vármegye, 7 hajdúváros, jász-kun kerület és 25 város (szabad királyi és bányavárosok) között készpénz és naturáliák formájában történt. A naturáliák pénzbeni átszámítása a piacviszonyokat figyelembe véve ekképpen történt. A gabonát 7.52 Rft/kassai köböl áron, a húst 28.88 Rft/mázsa 6 hónapra érvényes áron, az abrakot 8.48 Rft/kassai köböl 2 hónapra érvényes áron számították be, és a vármegyékre és városokra kirótt fogatszám (2767, ill. 308 db) forint ellenértékét nem tüntették fel.[24]

Hogy az irreálisan magas segélyösszeg előteremtése realizálható legyen, az ónodi generális gyűlés a pénzügyi követelés kivetési módját, módszerét megváltoztatta, az eddigi portaalapú terhelés helyett a dicális szisztémát vezette be. Ez a szisztéma gyakorlatilag az adóbevételek gyarapítását eredményezte az adókötelesség személyi és tárgyi körének bővítésével. Az új adózási rend szerint minden 16 éven felüli (nők is!), hadakozástól távol lévő személy 1 dicának minősült. Ugyancsak 1 dica = 2 ló, ökör vagy fejőstehén, vagy 12-12 sertés, juh, 16 kecske, 16 kas méh, 12 kassai köböl gabona, 16 köböl liszt, 16 köböl árpa, 30 köböl tönköly, 60 font dohány, 30 köböl zab = 1 dica. A tokaji szőlővidéken Abaújszántóig 2 gönci hordó bor (12 akó) = 1 dica, az egyéb zempléni, abaúji, beregi szőlőterületek boraiból 3 gönci hordó adta ki az 1 dicát. Az iparosok, kereskedők, bányászok esetében 30 Ft-os jövedelemben szabták meg az 1 dica nagyságát.[25]

A „lázadók által" világgá kürtölt ónodi eseményeket nem hagyhatta szó nélkül a politikai hivatalosság. Paulus Estoras [Esterházy Pál nádor] és Nicolaus Jeszenszky aláírásával, 1707. aug. 20-i dátummal jelent meg Bécsben az „egész Keresztény Világnak" szóló körirat, amely az ónodi történéseket a királyi hatalom elleni összeesküvők törvénytelen akciójának bélyegezte.[26] Ez az ónodi konvent, magát diaetának képzelve I. József király törvényes uralmát megtagadta azon az alapon, hogy az 1687. évi illegitim diaeta illegitim törvényeket alkotott. A leghatározottabban vissza kell utasítani ezt a felfogást, hiszen I. Lipót király, hogy az oszmánellenes felszabadító háború folyamata meg ne szakadjon, a váratlan halála miatti interregnum nehogy végveszélybe taszítsa az országot, a rendek kérelmére hozzájárult ahhoz, hogy legidősebb fia, József kövesse őt a magyar trónon. Ilyen előzmények és körülmények után, az egész ország akaratából lett törvényes uralkodó Habsburg I. József 1687-ben. A törvényes rendet felforgató „szövetkezettek" minden jogalapot nélkülözően vették a bátorságot a detronizáció

[24] OSZK Kézirattára Thaly gyűjtemény 1707. Fol. Hung. 1389/VII.b. ff. 376–378. Instructio Dicatorum ex Generali Regni Conventu ad Oppidum Onod…A 35 pontos utasítás 1.pontja a dicatorok esküje; Az OSZK Kézirattára Thaly gyűjtemény 1707. Fol. Hung. 1389/VII.b. ff. 384–385. Anno sub Conventu pro 16 May ad Onód indicto, et celebrato, facta est Repartitio Subsidii Militaris, in qua singulorum Comitatuum et Civitatum.

[25] Takács 1941: 140.

[26] MNL OL G 35. VIII. 1. 81/5. 1707. év, 28–37.

kimondására. Esterházy nádor Rákóczi felségárulásának és az ország király iránti hűség**ének** igazolásául a politikai elithez tartozók névsorát is mellékelte.[27] Ebből kiderül, hogy a királyhű f**ő**rendieket 22 főpap, 77 (79?) világi főnemes reprezentálta, közöttük a legfontosabb országos főméltóságok (nádor, országbíró, horvát-szlavón bán, udvari kancellár, tárnokmester, lovászmester … a Szent Korona 2 őre), 31 főispán (8 egyházi, 23 világi) és név szerint felsorolt grófok, bárók. Rákóczi oldalán a főnemességhez tartozó személyek száma 11, jobb esetben 12 fő volt. 33 vármegyében királypárti főispán, 6 vármegyében Rákóczi-párti főispán gyakorolta a helyi hatalmat 1707-ben. A következtetés egyértelmű: Rákóczi felségárulása nyilvánvaló, királyellenes mozgalma törvénytelen.

A nádori tiltakozás után néhány nappal, 1707. augusztus 25-én maga I. József császár-király is törvénytelennek deklarálta az ónodi gyűlést, az ott elfogadott végzéseket semmisnek nyilvánította. Ugyanakkor a császár-király teljes amnesztiát ajánlott a hűségére visszatérőknek, és hajlandó volt húsz év után az ország lecsendesítésének céljával összehívni Pozsonyba az országgyűlést.

Az 1708-as ún. „pozsonyi Habsburg-párti országgyűlésen" 79 világi főrangú (52 gróf, 27 báró) mellett az egyházi vezető elit szinte teljes létszámban megjelent. Az érsekprímáshoz 24 püspök, 4 prépost, 12 káptalani küldött csatlakozott, a szerzetesrendektől 3 apát érkezett. Pozsonyba horvát és egyes erdélyi vármegyéket is számítva 51 vármegye, 21 város küldöttjei érkeztek.[28] (Természetesen egyes vármegyék mindkét oldalon, itt is, ott is képviseltették magukat!) A korabeli magyar diaetákkal foglalkozó modern feldolgozás ezt az adatot korrigálja és finomítja pl. a kiküldött meghívók és a diaetán ténylegesen megjelentek száma alapján. A táblázatokba foglalt részadatok összesítésével úgy találtuk, hogy a 248 meghívottból 146 fő érkezett meg az országgyűlés színhelyére.[29] Megjegyzendő, hogy Rákóczinak, Bercsényinek is kikézbesítették a meghívót függetlenül attól, hogy esküszegőknek, felségárulóknak minősítették őket már 1701-ben.

Az 1708. augusztus 3-án Trencsénnél vívott csatában elszenvedett katasztrofális vereség súlyos belpolitikai következményekkel járt. A konföderáció államépítő munkája megfeneklett, a hadakozás életben tartása minden más reformot háttérbe szorított. Az élőerő és az anyagi erő biztosítása mindennél fontosabb feladat lett. A helyzet súlyosságát bizonyítja, hogy az egri szenátusi ülésen döntés született a konföderáció újabb országos gyűlésének összehívásáról. A generalis conventus színhelyéül Tállyát jelölték ki, az ülésszak kezdetét 1708. november 22-re tűzték ki. Összeállították a meghívandók listáját.

[27] Uo. 30–31. – „Catalogus Seu Specificatio potiorum Fidelium, Dominorum Praelatorum, Baronum, Magnatum, et Nobilium, ac etiam Civitatum, adeoque quatuor Regni Hungariae Statuum et Ordinum, in constanti et debita, erga sacratissimam Caesaream Regiamque Majestatem fidelitate persistentium." – 30–31; lásd még: Gebei 2013: 173–180.

[28] Zsilinszky 1888: 43–48.

[29] Szijártó 2005: 576; Az országgyűlés 1708 márciusában 13 ülést tartott, áprilisban 15-öt, májusban 5-öt, júniusban 2-öt. Június 24-én felfüggesztette munkáját, egy év múlva 1709. június 12-én folytatta félbeszakított tanácskozását. Az országban tomboló pestisjárvány miatt összesen két ülésre került sor. Csak 1712 májusában gyűltek össze újra a képviselők Pozsonyban az 1708-ban elkezdett munka befejezésére. – Uo. 578–580.

Személyre szólóan a szenátus valamennyi tagja, a grófok (7 fő) és bárók (31 fő), a főrangú özvegyek (14 fő) vehették kézhez a mozgósítás levelét, 25 vármegye, 20 szabad királyi és bányaváros, a hajdúvárosok, a jász-kun térség a testületi meghívással élhetett. A szenátus betervezte a kivetendő dicalis adó, segély nagyságát és arányos szétosztását is.[30]

A szeptemberben még Tállyára meghirdetett konvent a rohamosan hanyatló katonai és belpolitikai körülmények miatt Sárospatakra kényszerült, ahol központi kérdésként a gazdasági ügyeket tárgyalták (1708. nov. 28. – dec. 19.). Először és utoljára esett meg, hogy a konvent nyilvánossága előtt pénzügyi elszámoltatásra került sor. A bevételek és kiadások tételes kimutatásában a gazdasági tanács és a bányakamarák számadását sem mellőzték. Az egyébként átmeneti fizetőeszköznek gondolt rézpénz értékét a devalváció sem menthette meg. 1708 végén a „vörös pénz = kongó" értékét olyannyira elveszítette, hogy már a pénzverés költségét sem fedezte. A gyűlés a rézpénz megszüntetéséről döntött, ám a katonaság fizetségét „fehér (ezüst) = pengőben" írta elő. S hogy mennyire súlyosak voltak a pénzügyi, gazdasági bajok, arról a szeptemberhez képest erősen módosított adó, hadisegély kivetése árulkodik. Amíg 1708 szeptemberében 25 vármegye, 20 szabad királyi, bányaváros bevételeivel és szétosztásával számoltak, három hónappal később, decemberben már alig 17 vármegyét és 11 szabad királyi és bányavárost, a 7 hajdúvárost, jász-kun kerületet tudtak csak dicáltatni. [31]

Az ország északkeleti vármegyéire összezsugorodott konföderációs állam utolsó hadi vállalkozása is balsikerrel zárult (1710. jan. 22. Romhány), a szabadságharc ügye egyre inkább kilátástanná vált. Nem is annyira a hadi kudarc, hanem a dühöngő pestisjárvány miatt. A pestismentes régióban, a Tisza és a Beszkid-hegyek alkotta „zsákban", az Ugocsa megyei Salánkon megtartott utolsó Rákóczi-értekezletet (1711. febr. 14–16.) sem „országgyűlésnek", sem „országos gyűlésnek", de még szenátusi ülésnek is csak erős fenntartással nevezhetjük. Rákóczi itt „beszámolt" a Pálffy János császári főparancsnokkal folytatott vajai találkozójáról (1711. jan. 31.). Kijelentette, hogy a szabadságharc kitűzött céljai és a bécsi udvar békeajánlatai között továbbra is áthidalhatatlan szakadék tátong. A kiegyezés csakis a konföderáció vezetéséről történő lemondásával, illetve az eskütevők felmentésével érhető el. A jelen lévő 4 szenátor és az erdélyiek képviseletében 7 résztvevő a Rákóczi által felvázolt alternatívából a további harc vállalását ajánlotta az orosz cár segítségének reményében.[32]

Bercsényi Miklós tanácsai, javaslatai – aki már 1710 novemberétől lengyel területen tartózkodott, hogy az orosz cár katonai segítségét kieszközölje – csábítólag hatottak a „nagyságos fejedelemre". Elvetette a Munkács várába való bezárkózást, és bízott abban, hogy Péter cárt egy személyes találkozón meggyőzi a szükséges támogatásról. Bercsényi álláspontját magáévá tette, szilárd meggyőződésévé vált, hogy orosz segítséggel

[30] MTA K Ms 4970 Rákóczi-levéltár capsa 20. fasc. 8. (számozatlan iratok), a szenátus egri tanácskozásainak aktái, Eger 1708. szept. 20; a Tállyára szóló meghívók – Tabella Convocatoriarum pro Conventu in Oppidum Tállya ad diem 22 Novembris 1708. MNL OL G 27. V. 1. 194–195.

[31] MNL OL G 27. V. 1.a f. 160–164. a sárospataki conv. gen. végzései (15 Statutum); MNL OL G 27. V. 1.a. f. 165. Adókivetés táblázata 1708. december 30.; lásd még: R. Várkonyi 2015: 249–251.

[32] Rákóczi Emlékiratok 1979: 403, 409–412; Csatáry 2012: 112–115.

felszabadítóként vissza lehet térni Magyarországra.[33] Így a konföderáció alapeszméje mellett kitarthat, a konföderációra tett esküjét megtarthatja, az utókor negatív erkölcsi ítéletét elkerülheti. 1711. febr. 18-i Károlyihoz írt levelében ezekkel a „végrendelkező" szavakkal vett búcsút hazájától:

„… legdrágább kincsemet: Édes Hazámat, Munkácsomat és abban lévő másik mindenemet Kegyelmedre hagyom, s lelkire, hitire kötöm, bízom teljességesen el hitetvén magammal a Kegyelmed resolutiójának állandóságát, …, hogy nemzete boldogulása nélkül nem békéllik, s egymást el nem hagyjuk, ennél is különben nem enged békélleni confoederationalis hitünk, az mely által mind lelkünket, mind maradékinkat sub nota perditionis in Patriam [hazaárulás vétke alatt] kötöttük édes hazánknak."[34]

Február 21-én átlépte a magyar–lengyel határt, hogy a remény utolsó szalmaszálába belekapaszkodhasson, hogy az esküjében megfogadott ígéreteit, a nemzetet ért sérelmek orvoslását valóra válthassa.

A megbékélés bécsi feltételeit „az idegenben" is mereven elutasította, az otthonmaradottak kéréseit, kérelmeit, könyörgéseit figyelmen kívül hagyta. Nem hatottak Károlyi szívhez és értelméhez szóló kérései és könyörgései sem: „Ne ragaszkodgyék külső monarcháknak álumbra formában levő reménségéhez és nyolc esztendőktül fogva biztató politicájához – írta Károlyi a Lengyelországba távozott Rákóczinak –, s azért illy contemptuose ne vesse meg az császár grátiáját, hadgyon békét az solemnitásoknak, pompának, diffidentiának és abbul származót félelemnek, s jőjön be az Confederatio közé, ne mondhassa azt, in extremis hogy elhadta az vezére őtet, reducállya Felséged az Confederatiotul eltávozot és kiment confederatussokat is, kik csak magok csendességéért és nem Confederatio emolumentumáért [hasznosításáért] mentenek ki, s ha békülnünk kell is, békéllyünk együtt, s abban ha szenvednünk kell is, szenvedgyünk együtt, ha hadakoznunk kell is, hadakozzunk együtt, míg el nem veszünk."[35]

Károlyi felszólítása, a „béküllyünk együtt", Rákóczi magatartásán meghiúsult, a hazai körülményektől függetlenítve magát hűségesküjét hangoztatva kategorikusan elzárkózott a béküléstől. A konföderáció itthon maradt tömege viszont a kilátástalan háború befejezésére szavazott, a békesség (pacificatio) fejében harci zászlóit földre helyezte. A háborúktól és a pestistől megszenvedett országban (1683–1699 a felszabadító háború, 1703–1711 a szabadságharc, 1709–1710 a pestisjárvány) már nem volt mivel és

[33] AR I/VI. 699. – *„valljon (értsd: vajon) nem jobb–é, s nem tisztességessebb s böcsületessebb–é az egész világ előtt, de proprio non recedendo animi et virtutis zelo, infaustos rerum exitus [a dolgok szerencsétlen kimenetele] fatis imputare, conscientia et communi Patriae causa conservata, – mintsem így in abyssum se praecipitare, cum perpetua famae et nominis ignominia?"* [az utókor megbélyegzését magára venni, árulóként fennmaradni az utókor emlékében]; Rákóczi levele Károlyi Sándorhoz. Salánk, 17011. febr. 18. – közli Csatáry, 2012. 122. – minden esetre *„job álandóbb békességet remélhetünk az moscau interventioja által, mint sem az Pálfi hitegetési után, úgyis jobb lesz annak fundamentumiról az Czárt capacitálván az által végeznünk, mint se itt disputálnunk ha clementissimus–e vagy benignissimus… Ilvóhoz nem felettébb messze találom az Czárt az kitül Isten után, függ boldogságunknak minden reménsége."*

[34] Közli: Csatáry 2012: 123.

[35] Károlyi Sándor levele Rákóczinak. Olcsva, 1711. ápr. 3. – Bánkúti 1991: 55.

kivel küzdeni a konföderáció célkitűzéseinek realizálásáért. A kompromisszum elől kitérni lehetetlen volt.[36]

Források

Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (MNL OL)
G Rákóczi–szabadságharc levéltára
27. Országos politikai iratok (1702-1711)
35 Nyomtatványok (1703-1711)
Magyar Tudományos Akadémia Könyvtár és Információs Központ Kézirattár (MTA KIK)
Ms 4967 Rákóczi-levéltár 17.
Országos Széchényi Könyvtár Kézirattár (OSzK K)
Fol. Hung. 1389. Thaly-gyűjtemény.
RMK OSZK Régi Magyar Könyvtár II. 2317/b

ACSz = Csécsi János naplója. Acta Conventus Szécséniani, 1705. In: Köpeczi Béla – R. Várkonyi Ágnes (szerk.): *Rákóczi Tükör* 2. Naplók, jelentések, emlékiratok a szabadságharcról. Budapest, 1973, 63–149. (A Kazinczy Ferenc–féle kézirat hasonmását lásd: Praznovszky Mihály (szerk.): ***A szécsényi országgyűlés 1705-ben***. Szécsény, 1995. 63–149)

AR I/VI. = Thaly Kálmán (szerk.): *Székesi gróf Bercsényi Miklós főhadvezér és fejedelmi helytartó levelei Rákóczi fejedelemhez (1704-1712).* Archivum Rákóczianum. II. Rákóczi Ferencz levéltára. Első osztály: Had– és belügy 6. Budapest, 1878.

Bánkúti 1991: – Bánkúti Imre: *Dokumentumok a szatmári béke történetéhez.* (BTM Műhely 2.) Budapest.

Bánkúti 2003: – Bánkúti Imre: *A Rákóczi–szabadságharc dokumentumai Abaúj–Torna, Borsod, Gömör–Kishont, és Zemplén megyékből.* 1. 1705–1707. Miskolc.

CJH – Corpus Juris Hungarici 1657–1740. évi törvényczikkek. Márkus Dezső (szerk.): *Magyar Törvénytár 1000–1895.* Millenniumi emlékkiadás 6. Budapest, Franklin–Társulat, 1900.

MTT = Oklevelek Bethlen Gábor 1619–20-ki hadjáratai történetéhez Szilágyi Sándortól. In: *Magyar Történelmi Tár* 1. sorozat 4. kötet Pest, 1857.

Rákóczi Ferenc 1979: *Vallomások. Első könyv. (Ford. Szepes Erika.) In: II. Rákóczi Ferenc: Vallomások. Emlékiratok. (Szerk. Hopp Lajos.) Budapest.*

RT 1 = Beniczky Gáspár naplója 1707–1710. In: Thaly Kálmán (szerk.): *Rákóczi Tár* 1. Történelmi érdekű naplók, emlékiratok, levelezések, pátensek, hadi-szabályok,

[36] Kalmár 2012: 875–886.

országgyűlési diariumok és törvényczikkek gyűjteménye II. Rákóczi Ferencz korához. Pest, 1866. 5–231.

Hivatkozott irodalom

Áldásy Antal 1895: Az 1707. évi ónodi országgyűlés története. *Századok* (29.) 546–563, 619–647, 710–745, 845–855, 922–949.

Bánkúti Imre 1991: *A kuruc függetlenségi háború gazdasági problémái: 1703–1711.* Budapest.

Bérenger, Jean – Kecskeméti Károly 2008: *Országgyűlés és parlamenti élet Magyarországon, 1608–1918*. Budapest.

Csatáry György 2012: Rákóczi salánki levelei, anno 1711. In: Csatáry György (szerk.): *Rákóczinak dicső kora*. (Rákóczi-füzetek XCI.) Beregszász, 112–115.

Fraknói Vilmos 1922: *A Habsburg-ház trónöröklési jogának megállapítása az 1687/8-ik évi országgyűlésen.* Budapest.

Gebei Sándor 2006: Az 1704. évi lengyel konföderációk és a szécsényi konföderáció. In: Bagyinszki Istvánné, Balogh Zoltán (szerk.): *Rákóczi állama Európában*. (Discussiones Neogradienses 9.) Salgótarján, 42–66.

Gebei Sándor 2013: A Rákóczi-szabadságharc országos gyűlései. In: Dobszay Tamás – Forgó András – Bertényi Iván – Pálffy Géza – Rácz György – Szijártó István (szerk.): *Rendiség és parlamentarizmus Magyarországon. A kezdetektől 1918-ig.* Budapest, 173–180.

Gebei Sándor 2021: II, Rákóczi Ferenc erdélyi fejedelemségének legitimitása. In: Demjén Balázs Ádám – J. Újváry Zsuzsanna – Őze Sándor: *II. Rákóczi Ferenc emlékezete*. Tanulmányok II. Rákóczi Ferenc fejedelemmé választásának 315. évfordulója tiszteletére. Budapest, 83–95.

Gyulai Éva 2015: Gyermekkirály a Magyar Királyság trónján (Pozsony, 1687. dec. 9.) – I. József koronázásának ikonográfiai reprezentációja. *Történelem és Muzeológia – Internetes Folyóirat Miskolcon* (2.) 18–46.

Heckenast Gusztáv 1996: II. Rákóczi Ferenc Udvari Gazdasági Tanácsa (Consilium Aulico Oeconomicum). In: Búza János – Csató Tamás – Gyimesi Sándor (szerk.): *A gazdaságtörténet kihívásai*. Tanulmányok Berend T. Iván 65. születés napjára. Budapest, 61–68.

Hopp Lajos 1976: A szécsényi konföderáció és a „lengyel" példa. *Nógrád Megyei Múzeumok Évkönyve* (II. Rákóczi Ferenc születésének 300. évfordulójára) (22.) 19–23.

Kalmár János 2012: Szatmár, 1711: vég, folytonosság, kezdet. *Századok* (146.) 875–886.

Köpeczi Béla 2002: II. Rákóczi Ferenc külpolitikája. Budapest.

Márki Sándor 1907: *II. Rákóczi Ferenc 1676–1735*. I. (Magyar Történeti életrajzok) Budapest.

Mezey Barna 2006: Törvényalkotás Rákóczi országgyűlésein, különös tekintettel a szécsényi országgyűlésre. In: Bagyinszki Istvánné – Balogh Zoltán (szerk.): *Rákóczi állama Európában*. (Discussiones Neogradienses 9.) Salgótarján, 91–109.

Mezey Barna 2009*: „Öszve-szövetkeztetett Szövetségünknek kötele". A jogalkotás alkotmányos keretei a Rákóczi-szabadságharcban.* Budapest.

Mezey Barna – Gosztonyi Gergely (szerk.) 2020: *Magyar alkotmánytörténet*. Budapest.

Pálffy Géza 2007: Magyarország két világbirodalom határán (1526–1711). In: Romsics Ignác (főszerk.): *Magyarország története*. Budapest, 977–985.

Pálffy Géza 2015: A szakítások és kiegyezések évszázada: a Magyar Királyság 17. századi története új megvilágításban. Vitatható koncepciók: függetlenségi harcok és országegyesítések In: *Történelmi Szemle* (57.) 1. 51–65.